

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

1. WYBÓR WNIOSKODAWCÓW		
Kontrole całościowe		
<ul style="list-style-type: none"> • Panel pomocniczy może dokonać przeglądu pojedynczych decyzji lub próby decyzji podjętych przez panel oceniający. • Odpowiednie szkolenia poświęcone etyce i uczciwości, obejmujące w miarę potrzeb poszczególne zakresy obowiązków. • Korzystanie z narzędzi eksploracji danych, takich jak ARACHNE • Regularne audyty niezależne (np. przeprowadzane przez wewnętrzny organ audytowy lub instytucję audytową) • Można wprowadzić mechanizm informowania o podejrzeniu nieuczciwych zachowań. 		
Szczególne ryzyko nadużyć finansowych	Opis kontroli	Zalecane kontrole ograniczające ryzyko
Konflikt interesów w komisji oceniającej	Wybór wnioskodawców <ul style="list-style-type: none"> • Wszystkie zaproszenia do składania wniosków są publikowane • Wszystkie wnioski są rejestrowane • Wszystkie wnioski ocenia się według obowiązujących kryteriów 	<ul style="list-style-type: none"> • Komisja oceniająca składa się z kilku członków kadry kierowniczej wyższego szczebla, którzy mogą się zmieniać, przy czym wybór członków poszczególnych komisji oceniających powinien odbywać się w pewnym stopniu losowo. • Strategia w odniesieniu do konfliktu interesów, obejmująca coroczne deklaracje i rejestr.
Falszywe deklaracje wnioskodawców	<ul style="list-style-type: none"> • Wszystkie decyzje o przyjęciu/odrzućeniu wniosków przekazuje się do wiadomości wnioskodawców Ścieżki audytu	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrola krzyżowa dokumentów potwierdzających z niezależnymi źródłami dowodowymi • Wykorzystanie posiadanej wcześniej przez beneficjenta wiedzy w celu podejmowania świadomych decyzji w sprawie prawdziwości deklaracji i przedstawionych informacji.
Podwójne finansowanie	<ul style="list-style-type: none"> • Powinny funkcjonować procedury zapewniające przechowywanie wszystkich dokumentów zapewniających odpowiednią ścieżkę audytu Systemy księgowości, monitorowania i sprawozdawczości finansowej <ul style="list-style-type: none"> • Skutecznie funkcjonujący system komputerowy, który może dostarczać wiarygodnych i istotnych informacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrole krzyżowe z krajowymi organami zarządzającymi innymi funduszami UE oraz z innymi odpowiednimi państwami członkowskimi, jeżeli zachodzi taka możliwość oraz zawsze, gdy ryzyko uważa się za istotne i możliwe do wystąpienia.

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

2. WDROŻENIE I WERYFIKACJA OPERACJI		
Kontrole całościowe		
<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów do posiadania strategii w odniesieniu do konfliktu interesów, obejmującej coroczne deklaracje i rejestr • Prowadzenie dla beneficjentów szkoleń na temat wykrywania nieuczciwych zachowań • Korzystanie z narzędzi eksploracji danych, takich jak ARACHNE • Można wprowadzić mechanizm informowania o podejrzeniu nieuczciwych zachowań • Skuteczne kontrole zarządcze • Przestrzeganie krajowych wymogów dotyczących niezależnego audytu kosztów projektu przez beneficjentów 		
Szczególne ryzyko nadużyć finansowych	Opis kontroli	Zalecane kontrole ograniczające ryzyko
Dzielenie zamówień	Wytyczne dla beneficjentów <ul style="list-style-type: none"> • Skuteczne poinformowanie beneficjentów o ich prawach i obowiązkach, zwłaszcza o krajowych regułach kwalifikowalności ustanowionych dla danego programu, obowiązujących wspólnotowych regułach kwalifikowalności, szczególnych warunkach dotyczących produktów lub usług, które mają być dostarczone lub świadczone w ramach danego działania, o planie finansowym, terminie wykonania, wymogach dotyczących oddzielnej księgowości lub odpowiednich kodów księgowych, informacjach, które należy przechowywać i przekazywać • Istnienie zrozumiałych i jednoznacznych krajowych reguł kwalifikowalności ustanowionych dla programu • Istnienie strategii mającej zapewnić beneficjentom dostęp do niezbędnych informacji oraz otrzymanie odpowiedniego zakresu wytycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • W miarę potrzeb przegląd przez IZ wykazu proponowanych zamówień przed wdrożeniem programów w odniesieniu do zamówień o wartości minimalnie niższej od wartości progowych
Nieuzasadnione udzielanie zamówień jednemu wykonawcy w celu uniknięcia postępowania przetargowego		<ul style="list-style-type: none"> • Przegląd przez IZ próby zamówień udzielonych jednemu wykonawcy. • Uprzednia zgoda IZ na wszystkie zamówienia udzielane jednemu wykonawcy.
Brak postępowania przetargowego dla uprzywilejowanych dostawców		<ul style="list-style-type: none"> • Przegląd przez IZ próby zamówień o znacznej wielkości przed płatnością za faktury pod kątem dowodów potwierdzających postępowanie przetargowe.
Rozszerzenie realizowanych zamówień w celu uniknięcia ponownego postępowania przetargowego		<ul style="list-style-type: none"> • Uprzednia zgoda IZ na zmiany w umowach polegające na rozszerzeniu pierwotnego zamówienia powyżej wcześniej określonego znacznego progu.
Nadużycia w specyfikacjach faworyzujące niektórych oferentów		<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do posiadania drugiego mechanizmu, innego niż np. departament zamawiający, do celów weryfikacji, czy specyfikacje przetargowe nie są zbyt zawężone. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Ujawnienie danych dotyczących przetargu		<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do posiadania drugiego mechanizmu do celów przeglądu próby zwycięskich ofert pod kątem przesłanek wskazujących na uprzednią znajomość informacji dotyczących przetargu. Przegląd próby beneficjentów pod kątem

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

	<p>Kontrole zarządcze</p> <ul style="list-style-type: none"> Istnienie pisemnych procedur i kompleksowych list kontrolnych na potrzeby kontroli zarządczych Przeprowadzanie kontroli zarządczych przed poświadczeniem Weryfikacja administracyjna wszystkich wniosków o refundację, w tym przegląd rozszczeń i dokumentów potwierdzających Przeprowadzanie kontroli na miejscu gdy projekt jest już mocno zaawansowany Przechowywanie dowodów potwierdzających zrealizowane prace oraz otrzymanych wyników i podejmowanie działań następczych Dobór próby na podstawie odpowiedniej oceny ryzyka Istnienie procedur mających zapewnić otrzymanie wszystkich niezbędnych informacji przez organ certyfikujący <p>Ścieżki audytu</p> <ul style="list-style-type: none"> IZ musi prowadzić zapisy księgowe ze szczegółowymi informacjami na temat faktycznie poniesionych przez beneficjenta wydatków w ramach każdego współfinansowanego działania Na właściwym szczeblu zarządzania należy przechowywać specyfikacje techniczne i plan finansowy operacji, sprawozdania z postępów i sprawozdania monitorujące, dokumenty dotyczące wniosku, oceny, wyboru, zatwierdzenia dotacji oraz procedur przetargowych i udzielenia zamówienia, jak również sprawozdania z 	<p>funkcjonowania tej kontroli przez IZ.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ustanowienie przez IZ wymogu zapewnienia wysokiego poziomu przejrzystości przy udzielaniu zamówień, np. w formie publikacji wszystkich informacji o zamówieniu, które nie są objęte tajemnicą i mogą zostać podane do wiadomości publicznej. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. Przegląd przez IZ próby zwycięskich ofert pod kątem przesłanek wskazujących na uprzednią znajomość informacji dotyczących przetargu.
Nieujawniony konflikt interesów		<ul style="list-style-type: none"> Strategia w odniesieniu do konfliktu interesów, obejmująca coroczne deklaracje i rejestr.
Łapówki i inne korzyści materialne		<ul style="list-style-type: none"> Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do stosowania ścisłych kontroli procedur przetargowych, np. egzekwowanie terminów składania ofert. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do przeglądu wszystkich udzielonych zamówień z zastosowaniem mechanizmu pomocniczego pod kątem takich przesłanek jak zwycięskie oferty bardzo zbliżone do kolejnej oferty z najniższą ceną, zwycięskie oferty złożone po terminie lub dowody potwierdzające prywatną komunikację między zwycięskim oferentem a pracownikami odpowiedzialnymi za udzielenie zamówienia. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. Przegląd przez IZ próby zwycięskich ofert pod kątem takich przesłanek jak zwycięskie oferty bardzo zbliżone do kolejnej oferty z najniższą ceną, zwycięskie oferty złożone po terminie lub dowody potwierdzające prywatną komunikację między zwycięskim oferentem a pracownikami odpowiedzialnymi za udzielenie zamówienia, jak również przesłanek nieuczciwych zachowań.
Zmowa przetargowa		<ul style="list-style-type: none"> Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do stosowania kontroli ukierunkowanych na wykrywanie upoczywie powtarzających się wysokich lub niestandardowych danych dotyczących przetargu (wskazujących na znajomość rynku przez osoby dokonujące oceny ofert) oraz na nietypowe powiązania między stronami trzecimi (np. rotacja zamówień). Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do „wzorcowego zestawiania” porównywarek cen dla standardowych towarów i usług. Przegląd

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

	kontroli współfinansowanych produktów i usług	próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Manipulacje ofertami	<ul style="list-style-type: none"> • IZ powinna sprawdzić, czy beneficjenci stosują system oddzielnej księgowości lub oddzielny kod księgowy dla wszystkich transakcji • Powinny funkcjonować procedury zapewniające przechowywanie wszystkich dokumentów wymaganych do przeprowadzenia odpowiedniej ścieżki audytu 	<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do stosowania procedury przetargowej obejmującej przejrzysty proces otwarcia ofert oraz odpowiedni system zabezpieczenia ofert nieotwartych. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Nieuczciwe informowanie o cenach		<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie przez IZ beneficjentów do stosowania kontroli w celu potwierdzenia cen podawanych przez strony trzecie w innych niezależnych źródłach. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. • Zobowiązanie przez IZ beneficjentów do stosowania standardowych kosztów jednostkowych dla dostaw zamawianych regularnie.
Fikcyjni usługodawcy	<p>Systemy księgowości, monitorowania i sprawozdawczości finansowej</p> <p>Skutecznie funkcjonujący system komputerowy, który może dostarczać wiarygodnych i istotnych informacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie przez IZ beneficjentów do sprawdzania faktów historycznych dotyczących wszystkich stron trzecich. Kontrole takie mogą obejmować ogólne sprawdzenie witryny internetowej, lokalizacji przedsiębiorstw i danych do kontaktu itd. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Jeden wykonawca podwójne wnioski o zwrot kosztów		<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do przeglądania sprawozdań z działalności i wyników zamówień pod kątem dowodów potwierdzających koszty (np. nazwiska pracowników) oraz do zapewnienia sobie umownego prawa zażądania dodatkowych dowodów na potwierdzenie (np. systemów rejestrowania czasu pracy). Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Zamiana materiałów		<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do kontrolowania zakupionych produktów/usług w stosunku do specyfikacji zamówienia przez odpowiednich ekspertów. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. • Przegląd przez IZ próby sprawozdań z działalności i określonych zakupionych produktów/usług w stosunku do specyfikacji zamówienia.
Nieistniejące produkty lub realizacja działania niezgodnie z umową o udzielenie dotacji		<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do żądania protokołów odbioru robót lub innych świadectw weryfikacji, wystawionych przez niezależną stronę trzecią po zakończeniu realizacji zamówienia. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. • Przegląd przez IZ próby protokołów odbioru robót lub innych

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

		świadczeń weryfikacji.
Sfałszowane, zawyżone lub powielone faktury		<ul style="list-style-type: none"> • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do kontrolowania przedstawionych faktur pod kątem ich powielania (tj. kilka faktur na tę samą kwotę, numery faktur itd.) lub fałszowania. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. • Zobowiązanie beneficjentów przez IZ do porównywania końcowej ceny produktów/usług z budżetem i ogólnie przyjętymi cenami w podobnych zamówieniach. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. • Przegląd przez IZ próby końcowych produktów projektu pod kątem kosztów, w poszukiwaniu dowodów potwierdzających niewykonanie prac lub poniesienie koniecznych kosztów.

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

2. WDROŻENIE I WERYFIKACJA OPERACJI		
Kontrole całościowe		
<ul style="list-style-type: none"> Można wprowadzić mechanizm informowania o podejrzeniu nieuczciwych zachowań Korzystanie z narzędzi eksploracji danych, takich jak ARACHNE Skuteczne kontrole zarządcze Przestrzeganie krajowych wymogów dotyczących niezależnego audytu kosztów projektu przez beneficjentów 		
Szczególne ryzyko nadużyć finansowych	Opis kontroli	Zalecane kontrole ograniczające ryzyko (lub włączenie kontroli szczególnych do kontroli zarządczych)
Koszty nieodpowiednio wykwalifikowanej siły roboczej	<p>Wytyczne dla beneficjentów</p> <ul style="list-style-type: none"> Skuteczne poinformowanie beneficjentów o ich prawach i obowiązkach, zwłaszcza o krajowych regułach kwalifikowalności ustanowionych dla danego programu, obowiązujących wspólnotowych regułach kwalifikowalności, szczególnych warunkach dotyczących produktów lub usług, które mają być dostarczone lub świadczone w ramach danego działania, o planie finansowym, terminie wykonania, wymogach dotyczących oddzielnej księgowości lub odpowiednich kodów księgowych, informacjach, które należy przechowywać i przekazywać Istnienie zrozumiałych i jednoznacznych krajowych reguł kwalifikowalności ustanowionych dla programu Istnienie strategii mającej zapewnić beneficjentom dostęp do niezbędnych informacji oraz otrzymanie odpowiedniego zakresu wytycznych <p>Kontrole zarządcze</p> <ul style="list-style-type: none"> Istnienie pisemnych procedur i kompleksowych list kontrolnych na 	<ul style="list-style-type: none"> Przegląd końcowego sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego pod kątem rozbieżności między pracownikami planowanymi a faktycznie zatrudnionymi. Żądanie przedstawienia dodatkowych dowodów (np. świadectw potwierdzających posiadanie kwalifikacji) w celu potwierdzenia odpowiedniego doboru zastępców na ważnych stanowiskach. Uprzednia zgoda na istotne zmiany kluczowych pracowników. Zobowiązanie beneficjentów do przeglądu pracowników stron trzecich zatrudnionych przy realizacji zamówienia w stosunku do pracowników proponowanych w ofertach oraz żądanie dowodów potwierdzających odpowiedni dobór zastępców na ważnych stanowiskach. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. Zobowiązanie beneficjentów do udzielania stronom trzecim zgody na znaczące zmiany w składzie pracowników. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Nieprawdziwe koszty pracy		<ul style="list-style-type: none"> Weryfikacja dowodów od beneficjentów pod kątem ukończenia działań w ramach projektu, np. list obecności, systemów rejestrowania czasu pracy. Przegląd końcowego sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego, otrzymanych od beneficjentów, pod kątem rozbieżności między działaniami planowanymi a faktycznie zrealizowanymi. Zobowiązanie beneficjentów do weryfikowania dowodów dostarczonych przez strony trzecie na potwierdzenie realizacji działań, np. list obecności, rejestrów czasu pracy. Przegląd próby

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

	<p>potrzeby kontroli zarządczych</p> <ul style="list-style-type: none"> Przeprowadzanie kontroli zarządczych przed poświadczeniem Weryfikacja administracyjna wszystkich wniosków o refundację, w tym przegląd rozszczeń i dokumentów potwierdzających 	<p>beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.</p> <ul style="list-style-type: none"> Zobowiązanie beneficjentów do przeglądu końcowego sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego pod kątem rozbieżności między działaniami planowanymi a faktycznie zrealizowanymi. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Nieuzasadnione wynagrodzenie za godziny nadliczbowe wykazane jako koszty rzeczywiste	<ul style="list-style-type: none"> Przeprowadzanie kontroli na miejscu gdy projekt jest już mocno zaawansowany Przechowywanie dowodów potwierdzających zrealizowane prace oraz otrzymanych wyników i podejmowanie działań następczych Dobór próby na podstawie odpowiedniej oceny ryzyka Istnienie procedur mających zapewnić otrzymanie wszystkich niezbędnych informacji przez instytucję certyfikującą 	<ul style="list-style-type: none"> Przegląd końcowego sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego oraz dokumentów potwierdzających pod kątem godzin nadliczbowych (nadmierna liczba godzin pracy osób realizujących projekt, mniej pracowników realizujących projekt niż planowano, ale wszystkie działania zrealizowane). Zobowiązanie beneficjentów do przeglądania faktur od dostawców i ich porównania z dokumentami potwierdzającymi pod kątem wykazywanych godzin nadliczbowych (nadmierna liczba godzin pracy osób realizujących projekt, mniej pracowników realizujących projekt niż planowano). Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Nieprawidłowe stawki godzinowe	<p>Ścieżki audytu</p> <ul style="list-style-type: none"> IZ musi prowadzić zapisy księgowe ze szczegółowymi informacjami na temat faktycznie poniesionych przez beneficjenta wydatków w ramach każdego współfinansowanego działania Na właściwym szczeblu zarządzania należy przechowywać specyfikacje techniczne i plan finansowy działania, sprawozdania z postępów i sprawozdania monitorujące, dokumenty dotyczące wniosku, oceny, wyboru, zatwierdzenia dotacji oraz procedur przetargowych i udzielenia zamówienia, jak również sprawozdania z kontroli współfinansowanych produktów i usług IZ powinna sprawdzić, czy beneficjenci stosują system oddzielnej księgowości lub oddzielny kod księgowy dla wszystkich transakcji 	<ul style="list-style-type: none"> Przegląd końcowych sprawozdań finansowych pod kątem dowodów potwierdzających faktycznie poniesione koszty z tytułu wynagrodzeń (np. umowy, dane na listach płac) oraz czasu poświęconego na realizację projektu (np. systemy rejestrowania czasu pracy, listy obecności). W odniesieniu do kosztów pracy stron trzecich IZ wymaga od beneficjentów przeglądania faktur pod kątem kosztów pracy i porównywania ich z dowodami potwierdzającymi faktycznie poniesione koszty z tytułu wynagrodzeń (np. umowy, dane na listach płac) oraz czas poświęcony realizacji projektu (np. systemy rejestrowania czasu pracy, listy obecności). Wszystkie dowody analizuje się z zachowaniem odpowiedniego sceptycyzmu. IZ dokonuje przeglądu funkcjonowania tej kontroli na próbie beneficjentów.
Nieprawidłowo rozłożone koszty pracy na poszczególne projekty		<ul style="list-style-type: none"> Przegląd dowodów przedstawionych przez beneficjentów w celu niezależnej weryfikacji podziału kosztów personelu na działania w ramach projektu, np. list obecności, systemów rejestrowania czasu pracy, danych z ksiąg rachunkowych.
Nieprawidłowy opis działań zrealizowanych przez pracowników		<ul style="list-style-type: none"> Przegląd dowodów przedstawionych przez beneficjentów w celu zweryfikowania działań zrealizowanych w ramach projektu, np. list obecności, systemów rejestrowania czasu pracy.

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

	<ul style="list-style-type: none"> Powinny funkcjonować procedury zapewniające przechowywanie wszystkich dokumentów wymaganych do przeprowadzenia odpowiedniej ścieżki audytu <p>Systemy księgowości, monitorowania i sprawozdawczości finansowej Skutecznie funkcjonujący system komputerowy, który może dostarczać wiarygodnych i istotnych informacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> Przegląd końcowego sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego pod kątem rozbieżności między działaniami planowanymi a faktycznie zrealizowanymi. Zobowiązanie beneficjentów do przeglądu dowodów dostarczonych przez strony trzecie w celu niezależnego potwierdzenia realizacji działań, np. list obecności, rejestrów czasu pracy. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ. Zobowiązanie beneficjentów do przeglądu końcowego sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego pod kątem rozbieżności między działaniami planowanymi a faktycznie zrealizowanymi. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Nieistniejący pracownicy ujęci w podanych kosztach personelu		<ul style="list-style-type: none"> Przegląd dowodów przedstawionych przez beneficjentów w celu niezależnej weryfikacji istnienia pracowników, np. umów, informacji dotyczących ubezpieczenia społecznego. Zobowiązanie beneficjentów do przeglądania dowodów przedstawionych przez strony trzecie w celu niezależnej weryfikacji istnienia pracowników, np. umów, informacji dotyczących ubezpieczenia społecznego. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.
Koszty personelu uwzględniające czynności wykonane poza okresem realizacji		<ul style="list-style-type: none"> Przegląd dowodów przedstawionych przez beneficjentów w celu niezależnego zweryfikowania, czy koszty zostały poniesione w terminach ustalonych dla danego projektu, np. oryginałów faktur, wyciągów bankowych. Zobowiązanie beneficjentów do przeglądania dowodów przedstawionych przez strony trzecie, pozwalających na niezależną weryfikację, czy koszty zostały poniesione w terminach ustalonych dla danego projektu, np. oryginałów faktur, wyciągów bankowych. Przegląd próby beneficjentów pod kątem funkcjonowania tej kontroli przez IZ.

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

3. POŚWIADCZENIE I PŁATNOŚCI		
Kontrole całościowe		
<ul style="list-style-type: none"> • Strategia w odniesieniu do konfliktu interesów, obejmująca coroczne deklaracje i rejestr • Skuteczne kontrole zarządcze • Można wprowadzić mechanizm informowania o podejrzeniu nieuczciwych zachowań • Odpowiednie szkolenia poświęcone etyce i uczciwości, obejmujące poszczególne zakresy obowiązków. 		
Szczególne ryzyko nadużyć finansowych	Opis kontroli	Zalecane kontrole ograniczające ryzyko
Niekompletny/nieadekwatny proces kontroli zarządczej, który nie daje dostatecznej pewności co do nadużyć finansowych	Przypisanie ról IZ i IC <ul style="list-style-type: none"> • Wyraźne określenie i podział funkcji 	<ul style="list-style-type: none"> • Szczegółowy drugi przegląd próby kontroli zarządczych przez IZ w celu upewnienia się, czy przeprowadzono je zgodnie ze stosownymi wytycznymi i normami.
Niekompletny/nieadekwatny proces poświadczania, który nie daje dostatecznej pewności co do nadużyć finansowych	Kontrole zarządcze <ul style="list-style-type: none"> • Istnienie pisemnych procedur i kompleksowych list kontrolnych na potrzeby kontroli zarządczych • Przeprowadzanie kontroli zarządczych przed poświadczaniem • Weryfikacja administracyjna wszystkich wniosków o refundację, w tym przegląd roszczeń i dokumentów potwierdzających • Przeprowadzanie kontroli na miejscu gdy projekt jest już mocno zaawansowany 	<ul style="list-style-type: none"> • Pracownicy dokonujący poświadczania wydatków są odpowiednio wykwalifikowani i przeszkoleni oraz na bieżąco poddawani szkoleniom przypominającym, poświęconym nadużyciom finansowym. IZ kontroluje adekwatność programów szkoleń. • Przegląd przez IA poświadczeń wydatków dokonanych przez IC w celu upewnienia się, czy dokonano ich zgodnie ze stosownymi wytycznymi i normami.
Nadmierny wpływ konfliktu interesów w IZ na zatwierdzanie płatności	<ul style="list-style-type: none"> • Przechowywanie dowodów potwierdzających zrealizowane prace oraz otrzymanych wyników i podejmowanie działań następczych • Dobór próby na podstawie odpowiedniej oceny ryzyka 	<ul style="list-style-type: none"> • Proces płatności składa się z kilku odrębnych etapów zatwierdzania i przed zatwierdzeniem wydatków wymaga się dowodów potwierdzających ich prawidłowość (np. opinie niezależnych audytorów)
Nadmierny wpływ konfliktu interesów w IC na poświadczanie	<ul style="list-style-type: none"> • Istnienie procedur mających zapewnić otrzymanie wszystkich niezbędnych informacji przez organ certyfikujący Poświadczenia <ul style="list-style-type: none"> • IC powinna prowadzić odpowiednie zapisy księgowe w 	<ul style="list-style-type: none"> • Potwierdzenie prawidłowości wydatków jest poprzedzone procesem poświadczania, który składa się z kilku odrębnych etapów zatwierdzania

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

3. POŚWIADCZENIE I PŁATNOŚCI

	<p>formie komputerowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ścieżka audytu IC powinna umożliwiać porównanie wydatków deklarowanych wobec Komisji z deklaracjami otrzymanymi od IZ • IC określiła informacje, których wymaga w przypadku procedur stosowanych przez IZ w celu weryfikacji wydatków oraz wprowadziła procedury mające zapewnić terminowe otrzymywanie tych informacji • IC dokonuje przeglądu sprawozdań sporządzanych przez IZ • IC przegląda wyniki wszystkich audytów • IC zapewnia prawidłowe uwzględnienie wyników tych analiz • IC uzgadnia wnioski o płatność i poddaje je kontroli arytmetycznej	
--	---	--

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

4. ZAMÓWIENIA UDZIELANE BEZPOŚREDNIO PRZEZ INSTYTUCJE ZARZĄDZAJĄCE (tylko w stosownych przypadkach)		
Kontrole całościowe		
<ul style="list-style-type: none"> Przegląd udzielonych zamówień przy pomocy drugiego mechanizmu, innego niż komisja selekcyjna (np. przez pracowników wyższego szczebla w IZ) Regularne audyty niezależne Strategia w odniesieniu do konfliktu interesów, obejmująca coroczne deklaracje i rejestr Można wprowadzić mechanizm informowania o podejrzeniu nieuczciwych zachowań Odpowiednie szkolenia poświęcone etyce i uczciwości, obejmujące poszczególne zakresy obowiązków oraz konsekwencje nieprzestrzegania zasad. 		
Szczególne ryzyko nadużyć finansowych	Opis kontroli	Zalecane kontrole dodatkowe
Nieuzasadnione udzielanie zamówień jednemu wykonawcy w celu uniknięcia postępowania przetargowego lub wybór faworyzowanych dostawców	Ścieżki audytu <ul style="list-style-type: none"> Powinny funkcjonować procedury zapewniające przechowywanie wszystkich dokumentów wymaganych do przeprowadzenia odpowiedniej ścieżki audytu Systemy księgowości, monitorowania i sprawozdawczości finansowej <ul style="list-style-type: none"> Skutecznie funkcjonujący system komputerowy, który może dostarczać wiarygodnych i istotnych informacji 	<ul style="list-style-type: none"> Wszystkie zamówienia udzielane jednemu wykonawcy wymagają uprzedniej zgody drugiego mechanizmu innego niż departament zamawiający (np. pracowników wyższego szczebla w IZ).
Brak postępowania przetargowego dla uprzywilejowanych dostawców		<ul style="list-style-type: none"> Niezależny przegląd zamówień o znacznej wielkości przed płatnością za faktury, pod kątem dowodów potwierdzających postępowanie przetargowe.
Rozszerzenie zakresu/przedłużenie okresu zamówienia w celu uniknięcia ponownego postępowania przetargowego		<ul style="list-style-type: none"> Rozszerzenie/przedłużenie zamówienia zawsze wymaga uprzedniej zgody drugiego mechanizmu innego niż departament zamawiający (np. pracowników wyższego szczebla w IZ).
Nadużycia w specyfikacjach faworyzujące niektórych oferentów		<ul style="list-style-type: none"> Publikacja wszystkich ogłoszeń o zamówieniu jest poprzedzona przeglądem ogłoszeń przez drugi mechanizm inny niż departament zamawiający (np. przez pracowników wyższego szczebla w IZ), w celu sprawdzenia, czy specyfikacje przetargowe nie są zbyt zawężone.
Ujawnienie danych dotyczących przetargu		<ul style="list-style-type: none"> Przegląd przez drugą komisję próby zwycięskich ofert pod kątem przesłanek wskazujących na uprzednią znajomość informacji dotyczących przetargu. Wysoki poziom przejrzystości przy udzielaniu zamówień, np. w formie publikacji wszystkich informacji o zamówieniu, które nie są objęte tajemnicą i mogą zostać podane do wiadomości publicznej.
Nieujawiony konflikt interesów		<ul style="list-style-type: none"> Strategia w odniesieniu do konfliktu interesów, obejmująca coroczne deklaracje i rejestr
Łapówki i inne korzyści materialne		<ul style="list-style-type: none"> Narzucone terminy składania ofert.

Zalecane kontrole ograniczające ryzyko

4. ZAMÓWIENIA UDZIELANE BEZPOŚREDNIO PRZEZ INSTYTUCJE ZARZĄDZAJĄCE (tylko w stosownych przypadkach)		
		<ul style="list-style-type: none"> Przegląd próby zwycięskich ofert pod kątem takich przesłanek jak zwycięskie oferty bardzo zbliżone do kolejnej oferty z najniższą ceną, zwycięskie oferty złożone po terminie lub dowody potwierdzające prywatną komunikację między zwycięskim oferentem a pracownikami odpowiedzialnymi za udzielenie zamówienia.